

الف) فایده‌ی اجرای برنامه‌ی انس با

قرآن کریم

- شروع برنامه‌ی انس با قرآن در این دوره، باعث علاقه به قرآن و یادگیری آن می‌شود.
- شروع برنامه‌ی انس با قرآن در این دوره، حداقل یک سال به فرصت یادگیری می‌افزاید و آمادگی کودک را برای دوره‌های بعدی آموزش افزایش می‌دهد.
- در سیره‌ی معصومین آغاز تعلیم و تربیت کودک با قرآن کریم توصیه شده است؛ مانند تعلیم قرآن توسط حضرت علی (ع) و حضرت فاطمه (س) به فرزندان‌شان.
- انس با قرآن در این دوره، تأثیر بسزایی در شخصیت کودک دارد.
- انس با قرآن در این سن پایدارتر است.

ب) امکان اجرای برنامه‌ی انس با

قرآن در دوره‌ی پیش‌دبستان

- براساس یافته‌های روان‌شناختی، برنامه‌ی انس با قرآن در چارچوب برنامه‌ی درسی دوره‌ی پیش‌دبستان، با توانایی‌های ذهنی و روانی کودک تناسب دارد.
- آموزش اولیه‌ی قرآن از سنخ زبان‌آموزی است و دستاوردهای علمی و تجربه‌های علمی در زمینه‌ی کسب مهارت‌های زبانی و شفاهی کودک،

تبیین اصول

آموزش قرآن کریم در دوره‌ی پیش‌دبستان

مسعود تهرانی فرجاد

اشاره

مربیان خوب می‌دانند، هر برنامه‌ی موفق و اثرگذار باید تابع اصول و چارچوب‌های روشن و محکمی باشد. در شماره‌های قبل، به اصول حاکم بر برنامه‌ی انس با قرآن کریم اشاره‌هایی شد، اما برای توجه بیشتر مربیان محترم، در این شماره به تبیین کامل این اصول می‌پردازیم. هم‌چنین قبل از ورود به اصول یازده‌گانه، در دو بخش، ضرورت و امکان‌پذیر بودن اجرای برنامه‌ی انس با قرآن کریم در دوره‌ی پیش‌دبستانی را توضیح خواهیم داد.

مؤید امکان اجرای برنامه‌ی انس با قرآن است. - تاریخ گذشته‌ی کشورمان و تجربه‌ی برخی از نهادهای مردمی در دهه‌های اخیر، مؤید امکان این امر است.

اصول یازده‌گانه‌ی برنامه‌ی انس با قرآن کریم در دوره‌ی پیش‌دبستان

۱. برنامه‌ی انس با قرآن کریم باید لذت‌بخش و زمینه‌ساز علاقه به قرآن باشد. فعالیت‌های قرآنی وقتی برای کودک لذت‌بخش هستند که دارای ویژگی‌های زیر باشند: - کم و کیف محتوا در حد توان کودک باشد؛ به نحوی که کودک در آن احساس موفقیت کند. - کودک با روش‌های گوناگون و در واقع مناسب تشویق شود.

- تمام اجزا و ارکان آموزش (مربی، فضا، محتوا، روش و...) برای کودک خوشایند باشد؛ به نحوی که از آن‌ها خاطره‌ای خوش و تجربه‌ای شیرین داشته باشد و به ادامه‌ی یادگیری علاقه‌مند شود. - نیازهای کودک (خودنمایی، تخلیه‌ی انرژی، بازی، تحرک و...) را ارضا کند و لذت‌بخش باشد. - فعالیت‌های کودک به هر میزان که از سوی او ارائه می‌شود، پذیرفته شود.

- فعالیت‌های قرآنی در این دوره، زمینه‌ساز انس با قرآن شود. زمینه‌ی انس با قرآن، محصول علاقه و ارتباط مستمر با آن است که به تدریج حاصل می‌شود؛ مانند احترام به قرآن، توجه به علاقه به گوش دادن، خواندن و یادگیری آن و...

۲. پیام‌ها و آموزه‌های قرآنی باید متناسب با سن کودک انتخاب شوند.

- آموزه‌ی قرآنی از نظر لفظ ساده و دارای عبارات کوتاه و روان باشد (حدود پنج کلمه). - آموزه و پیام‌ها از نظر محتوا عینی، ملموس و قابل فهم باشند.

۳. برنامه‌ی قرآن کریم دوره‌ی پیش‌دبستان باید بر ظرفیت و توانایی کودک مبتنی باشد.

- کودک درک عینی دارد، از این‌رو باید مفاهیم به صورت انتزاعی به او ارائه نشوند. - کودک سرشار از توان و نیرو است؛ از این‌رو باید فرایند یاددهی - یادگیری به گونه‌ای طراحی شود که کودک در آن مشارکت فعال و پرنشاط داشته باشد.

- مدت زمان تمرکز کودک بر یک موضوع کوتاه است. از این‌رو آموزش در طول یک روز باید در قالب فعالیت‌های متنوع و کوتاه‌مدت طراحی شود.

۴. برنامه‌ی انس با قرآن کریم، باید بر

جنبه‌های رحمت و لطف الهی تأکید کند.

- همواره لطف، رحمت، مهربانی، بخشندگی و نعمت‌های خداوند مورد توجه قرار گیرند (محسوس‌ترین مواردی که کودک درک می‌کند).

- داستان‌ها و پیام‌های آموزنده، جذاب، شیرین، ساده و کوتاه از قرآن که قابل درک برای کودک باشد، طرح شوند.

۵. برنامه‌ی قرآن کریم، بر دستورات الهی و سنت معصومین (علیهم‌السلام) مبتنی است.

با بهره‌گیری از قرآن کریم و سنت معصومین، می‌توان رهنمودهایی برای تعیین برنامه‌ی آموزش قرآن به دست آورد؛ مانند:

- طراحی روش‌های آموزشی در قالب بازی باشد. قال امام صادق (ع): «ذَعِ ابْنَكَ يَلْعَبُ سَبْعَ سِنِينَ»؛ کودک را در هفت سال اول رها کن تا بازی کند.

- آموزش با زبان کودکانه باشد. قال رسول الله «مَنْ كَانَ عِنْدَهُ صَبِيٌّ فَلْيَتَصَابْ لَهُ»؛ هر کس کودکی دارد، در تربیت او کودکی ورزد.

- بر استمرار و مداومت در خواندن قرآن تأکید شود. «فَأَقْرئُوا مَا تَشَاءُونَ مِنَ الْقُرْآنِ»؛ هر چه قدر می‌توانید قرآن بخوانید.

۶. برنامه‌ی قرآن کریم در دوره‌ی پیش‌دبستان باید با رغبت و علاقه‌ی کودک مطابق و از هرگونه الزام و اجبار به دور باشد.

- از آن‌جا که بازی و جنب‌وجوش، بسیار مورد علاقه و رغبت کودک است، باید سعی کرد روش‌های آموزشی در قالب بازی ارائه شوند.

- کودک به دلیل ویژگی‌های روانی، پذیرای آموزش اجباری نیست و در فرایند یادگیری باید آزادی عمل او در نظر باشد. یعنی برنامه‌ی آموزشی و مربی باید از اجبار و الزام کودک برای رسیدن به حد خاصی از یادگیری بپرهیزند.

- هر چند که ارتباط و انس با قرآن به شکل‌های گوناگون در خانه به صورت اختیاری مفید است، اما به هیچ‌وجه نباید برای زمان‌های مربوط به خانه تکلیف داده شود.

- از ایجاد رقابت ناسالم و تشویق‌های نامناسب که موجب تحمیل محسوس و نامحسوس آموزش‌های بیش از توان کودک می‌شود، جلوگیری شود.

- تشویق هر کودک با توجه به توان خود او، توجه به تفاوت‌های فردی کودکان و پرهیز از مقایسه‌ی آن‌ها با یکدیگر صورت گیرد.

- زمان و مکان مناسب برای اجرای برنامه‌ی انس با قرآن (فعالیت‌های قرآنی) در نظر گرفته شود.

۷. هر نوع آموزش قرآن باید در قالب فعالیت‌های یاددهی - یادگیری به صورت زیبا و نشاط‌آور عرضه شود.

براساس ویژگی‌های رشد کودک پیش‌دبستان (۶-۵ ساله) هر نوع محتوای آموزشی باید متناسب با روحیه‌ی کودک و با روش‌های جذاب ارائه شود. در غیر این صورت آموزش مؤثر صورت نمی‌گیرد. از این‌رو، باید فعالیت‌های یاددهی - یادگیری در قالب‌های:

- بازی، قصه، شعر، کاردستی، نقاشی، نمایش خلاق، گردش علمی - تربیتی، آزمایش، مشاهده، بحث و گفت‌وگو صورت گیرند.

۸. برنامه‌ی قرآن دوره‌ی پیش‌دبستان باید با راهنمای برنامه‌ی درسی این دوره منطبق باشد.

اجرای برنامه‌ی دوره‌ی پیش‌دبستان شامل موارد زیر است:

- رویکرد برنامه

- اصول ناظر بر راهنمای برنامه‌ی درسی دوره‌ی پیش‌دبستان

- هدف‌های یاددهی - یادگیری در دوره‌ی پیش‌دبستان

- حدود انتظارات

- فعالیت‌های آموزشی مناسب دوره‌ی پیش‌دبستان و معیارهای ویژه‌ی هر فعالیت

- ویژگی‌های مربیان دوره‌ی پیش‌دبستان

- ویژگی‌های محیط آموزشی مطلوب برای دوره‌ی پیش‌دبستان

- روش‌های ارزش‌یابی از فعالیت‌های کودکان

۹. برنامه‌ی انس با قرآن دوره‌ی پیش‌دبستان نباید با برنامه‌ی رسمی آموزش و پرورش در دوره‌ی ابتدایی در تعارض باشد.

- آموزش قرآن در پیش‌دبستان باید با برنامه‌ی آموزش قرآن دوره‌ی ابتدایی هماهنگ باشد.

۱۰. ارزش‌یابی باید به منظور سنجش میزان دست‌یابی به هدف‌های برنامه صورت گیرد و براساس اصل تفاوت‌های فردی، و از شیوه‌های اضطراب‌آور، مقایسه‌ی کودکان با یکدیگر و نیز انتظار رسیدن همه‌ی کودکان به حد خاصی از یادگیری به دور باشد.

۱۱. در فرایند یاددهی - یادگیری، به نقش الگویی مربی توجه شود؛ به نحوی که نوآموز هدف آموزش قرآن را در رفتار مربی مشاهده کند.

نوآموز باید بیش از آن‌چه که درباره‌ی قرآن، از مربی می‌شنود، رفتار او را ببیند و حس کند. هم‌چنین مربی باید از توانایی‌ها، عادات و رفتار خاصی نسبت به قرآن کریم برخوردار باشد.

زیرنویس

۱. کتاب کافی جلد ۶ باب تأدیب الولد، ص ۴۶.

۲. کتاب من لا یحضره الفقیه، جلد ۳، ص ۴۸۱.

۳. سوره مزمل، آیه ۲۰.